

УДК 373.5.015.31:17.022.1(477.64)

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР

Ольга Гончарова, Марія Маслова

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті розглянуто важливу роль євроінтеграційних процесів в українській освіті у світлі потенційного вступу України до Європейського Союзу. Авторами окреслено коло переваг, які надає євроінтеграція українському суспільству в умовах воєнного стану. У статті досліджено ставлення учнів 9–11 класів навчальних закладів Запорізької області до демократичних цінностей об'єднаної Європи. Автори надано детальний аналіз наукових робіт вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджують європейські цінності та їхній вплив на суспільство і освіту. Наведено результати онлайн анкетування, проведеного серед учнів 9–11 класів ЗЗСО Запорізької області, які показують, що більшість учасників опитування вважають інтеграцію України до Європейського Союзу позитивним процесом, а серед найбільш важливих для старшокласників цінностей є свобода, права людини та справедливості. Авторами підкреслено, що отримані результати можуть стати основою для визначення тематики й змісту уроків, спрямованих на формування ціннісних орієнтацій і компетентностей школярів.

Ключові слова:

спільні цінності ЄС; європейська інтеграція; ціннісні орієнтації; європейський вимір в освіті; старшокласники; школи Запорізької області.

Resume:

Goncharova Olga, Maslova Mariia. Value orientations of Zaporizhzhia region youth students: European vector.

Research paper highlights the important role of European integration processes in Ukrainian education under the conditions of Ukraine's potential accession to the European Union. The authors outline the range of advantages that European integration provides to Ukrainian society under martial law, emphasizing that European integration strengthened values and beliefs of the Ukrainian people and gave them hope for a peaceful future. The research paper demonstrates the attitude of 9-11th grades of Zaporizhzhia region education institutions to the democratic values of the united Europe. It was emphasized by the authors as the main aim of the publication. The scientific article provides a detailed analysis of research works by domestic and foreign scientists who study European values and their impact on society and education. The research paper presents the results of an online survey conducted among students in grades 9-11 of the Zaporizhzhia region secondary schools. Based on the results of the analysis of the responses given, the authors conclude that the majority of the survey participants consider Ukraine's integration into the European Union to be a positive process. Among the most important values for high school students, freedom, human rights and justice have been mentioned. These results indicate a generally favorable attitude towards the issue of European integration. The authors emphasize that the results obtained can lay the foundation for identifying the topics and content of lessons aimed at the development of secondary schoolchildren's value orientations and competencies. In addition, future research lines are specified. Thus, the authors plan to design methodological guidelines for teachers of English on how to include common European values into their lesson plans for high school students.

Key words:

EU common values; European integration; value orientations; European dimension in education; high school students; schools of Zaporizhzhia region.

Постановка проблеми. У часи військової агресії росії проти України євроінтеграція стала не лише геополітичним, а й життєво важливим вибором українського народу. Такий вибір є офіційно затвердженим на загальнодержавному рівні, адже 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на вступ до Європейського Союзу, керуючись статтею 49 Договору про ЄС. Статус же кандидата на вступ до Євросоюзу було офіційно надано нашій країні 23 червня 2022 року.

Орієнтуючись на Європейський Союз, українці отримують доступ до передових стандартів у сфері освіти, медицини, правосуддя та економіки. Впровадження європейських принципів, цінностей, способу життя сприяє зміцненню демократичних інституцій, захисту прав людини та верховенства права, що є надзвичайно важливим у період боротьби за незалежність нашої країни.

В умовах воєнного стану євроінтеграція допомагає консолідувати українське суспільство навколо спільних цінностей свободи, солідарності та гідності. Орієнтація на європейські принципи демократії та прав людини сприяє створенню інклюзивного та толерантного суспільства, яке протистоїть будь-яким формам

тоталітаризму та пригноблення. Крім того, підтримка ЄС у вигляді навчальних програм, культурних обмінів, проєктів і грантів сприяє формуванню нового покоління українців, орієнтованих на прогрес і розвиток. Євроінтеграція під час війни стала не лише шляхом до зміцнення державності, а й потужним джерелом надії на мирне й гідне майбутнє України, можливістю переоцінити наявний спосіб життя й сформувати нові європейські цінності та ідеали.

Важливим аспектом процесу євроінтеграції є формування відповідних ціннісних орієнтацій серед молоді, яка є рушійною силою майбутніх змін. Освітня та культурна політика України поступово адаптується до європейських стандартів, надаючи учнівській молоді можливість отримати знання про права людини, громадянське суспільство, демократію та соціальну відповідальність. Ці фактори відіграють ключову роль у формуванні активних, свідомих і відповідальних громадян, які здатні зробити внесок у розвиток країни та її інтеграцію до європейської спільноти.

Крім того, під впливом важких умов сьогодення, глобалізаційних процесів та

міжнародного співробітництва молодь Запорізького краю все більше схиляється до європейських культурних та соціальних цінностей. Це проявляється у прагненні до академічної мобільності, вивченні іноземних мов, активному залученні до волонтерської діяльності та соціальних ініціатив. Саме такі тенденції свідчать про поступову трансформацію ціннісних орієнтацій молоді у бік європейських норм і стандартів.

Таким чином, аналіз ціннісних орієнтацій учнівської молоді Запорізького краю в контексті європейського вибору є актуальним і необхідним для розуміння процесів, що відбуваються у свідомості нового покоління українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема формування цінностей викликає неабиякий інтерес наукової спільноти. Дослідженню цього питання присвячено не тільки роботи наших співвітчизників Н. Бондаренка, С. Золотухіної, О. Іонової, Я. Казимир, Т. Маланчук, О. Сахань, Н. Ткачової, а й зарубіжних науковців (F. Asderaki, C. Borca, M. Crego, G. Domilescu, M. Schratz, V. Soriano, W. Veugelers). Ціннісні орієнтири й ідеали студентської молоді у своїх роботах розглядали К. Артюшина, І. Гуменна, Г. Груць, Н. Ігнатенко, В. Семиченко, С. Стеблюк та інші.

Стійкі євроінтеграційні настрої в нашому суспільстві, підтримка вступу України до ЄС, прагнення сприймати й асоціювати європейські цінності із загальним розумінням соціальної справедливості, порядку та економічного добробуту підтверджується також численними опитуваннями як українських (*Всеукраїнське соціологічне дослідження «Українське суспільство та європейські цінності»*, 2017; Акуленко, 2020; Котенський, 2021), так і закордонних дослідників (Buhbe, 2017; Walter et al., 2022). При цьому зауважимо, що більшість згаданих авторів вивчають цінності дорослого населення (18+ років), в той час, як доволі незначна увага приділяється дослідженню ціннісних орієнтацій учнівської молоді, аналізувати які є вкрай важливо в контексті виховання підростаючого покоління, яке є основою майбутнього нашої країни.

Формулювання цілей статті. Саме тому метою цієї публікації є дослідження ставлення учнів 9–11 класів навчальних закладів Запорізької області до демократичних цінностей об'єднаної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спільні цінності Європейського Союзу ґрунтуються на повазі до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини. Вони закріплені в Договорі про ЄС і є основою європейської спільноти, забезпечуючи мирне співіснування та співпрацю

між державами-членами. У центрі цих принципів – захист прав кожної особи, незалежно від її національності, релігії, статі чи соціального статусу.

Одним із ключових аспектів європейських цінностей є демократія, яка передбачає активну участь громадян у прийнятті рішень та функціонуванні суспільних інституцій. Це означає не лише свободу виборів, а й відкритість уряду, підзвітність влади та можливість для громадян впливати на політику. Європейська рівність передбачає відсутність дискримінації та рівний доступ до можливостей, що забезпечується через соціальні політики, освіту та правові механізми.

Цінності ЄС також передбачають солідарність та соціальну справедливість, що проявляється в підтримці менш захищених верств населення, дотриманні трудових прав і прагненні до сталого розвитку. Важливу роль відіграє принцип верховенства права, який гарантує, що всі державні органи та громадяни діють у рамках закону, а правопорядок базується на справедливості та неупередженості. Таким чином, спільні європейські цінності є фундаментом для розвитку інклюзивного суспільства, яке поважає права людини та сприяє загальному добробуту (Золотухіна, Іонова, & Лупаренко, 2021, с. 46).

Варто наголосити, що це дослідження також проходить в межах реалізації Модуля Ж. Моне «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers» (101083321 – SEUCV ETT – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) / «Зміцнення спільних цінностей ЄС через політику багатомовності в освіті та підготовці майбутніх учителів» програми Еразмус+, який реалізується в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького з 2023 року. Модуль присвячено ознайомленню майбутніх учителів англійської мови з ключовими цінностями ЄС, європейськими стандартами освіти, політикою країн Європейського Союзу щодо багатомовності та особливостям якісного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Згідно з дослідженням В. Семиченко та К. Артюшиної, ціннісно-сміслова сфера людини може розглядатися як цілісна система, в якій структурні елементи (ціннісні орієнтації) вибудовуються у певній ієрархії, утворюючи взаємопов'язану структуру. Цінності, що займають провідні позиції в цій ієрархії, відіграють ключову роль у формуванні пріоритетів та визначають основні напрямки поведінкової активності особистості (Семиченко, Артюшина, 2024, с. 106). Загалом поняття

«цінності» характеризується як «глибинні смисложиттєві орієнтації особистості або спільноти, які визначають цілі життя й переконання і виступають головним моральним рушієм у прийнятті важливих рішень» (Бондаренко, 2019, с. 66).

За результатами останніх досліджень, до традиційних цінностей старшокласники відносять сім'ю, здоров'я, матеріальні статки, роботу та кар'єру, кохання, честь, повагу людей, друзів, потрібність людям, цікаве дозвілля (Бондаренко, 2019, с. 65). Інструментальні цінності молоді мають на увазі освіченість, відповідальність, розвинену волю, раціоналізм. Головною ж цінністю суспільного життя вважається перемога України у війні та прагнення до свободи (Стеблюк, 2024, с. 55).

На думку О. Блискун, ціннісні орієнтації сучасної молоді складаються в процесі соціалізації, коли відбувається засвоєння нових знань та соціально-психологічного досвіду. Вони проявляються у формуванні цілей, інтересів, переконань, а також відображаються у спілкуванні та діяльності особистості (Блискун, 2020, с. 28).

Ціннісні орієнтації відіграють ключову роль у формуванні соціальних очікувань молоді, особливо в умовах воєнного та післявоєнного відновлення країни. Оскільки наша країна наразі переживає період військових протистоянь, суспільно-ціннісна структура суспільства також зазнає суттєвих трансформацій. Саме тому важливо, щоб молоді люди, які зазнали наслідків війни, проявляли життєстійкість і здатність будувати плани на майбутнє (Бирик, 2022, с. 46). У цьому контексті особливого значення набуває вивчення старшокласниками спільних цінностей ЄС, адже це сприяє формуванню громадянської свідомості, толерантності та усвідомленню власної ролі у розбудові демократичного суспільства. Отже, навчальний заклад має безпосередній вплив на формування таких ціннісних орієнтацій, оскільки діти проводить у ньому більшу частину свого часу.

Отже, цінності в освіті повинні не просто відповідати запитам сучасного суспільства, бути певною сукупністю моральних норм і правил для життя, а бути реальними внутрішніми принципами особистості, які вона щоденно використовує для прийняття тих чи інших рішень. Вони мають допомагати не лише у виборі професії та пошуку покликання, а й у розкритті творчого потенціалу людини, становленні відповідального громадянина, сім'янина та всебічно розвиненої особистості, готової до життя в демократичному суспільстві (Ігнатенко, 2021, с. 190).

Сучасна українська школа визначає цінності як «фундамент освіти та умову формування людини та суспільства» й наводить такий перелік ціннісних орієнтирів: гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра, верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність, лідерство та самореалізація, свобода (*Ціннісні орієнтири сучасної української школи*, 2019). Бачимо, що наведений перелік збігається з цінностями європейської освіти, затвердженими й загальноприйнятими в країнах Європейського Союзу, до яких відносять демократію, толерантність, національну й міжнародну орієнтацію, рівність для всіх людей, антирасизм та недискримінацію, представництво та верховенство права, людську гідність, права людини, солідарність, свободу, гуманізм, міжособистісні стосунки, мир і міжнародне взаєморозуміння, міжкультурну освіту, екологічну обізнаність тощо (Золотухіна, Іонова, Лупаренко, 2021, с. 44–45).

Трансформаційні зміни в освіті, спричинені військовим вторгненням російської федерації на територію України, а також чіткий вектор руху нашої країни в бік приєднання до Європейського Союзу зосереджують увагу освітян на формуванні у підростаючого покоління саме європейських цінностей, на яких і фокусується наше дослідження.

З метою проведення дослідження ціннісних орієнтацій учнівської молоді нами було розроблено й проведено онлайн анкетування (за допомогою Google forms) учнів 9–11 класів ЗЗСО Запорізької області загальною кількістю 88 осіб (29 учнів 9-х класів, 29 учнів 10-х класів, 30 учнів 11-х класів). Дата проведення дослідження – січень 2025 року. У дослідженні взяли участь здобувачі загальної середньої освіти навчальних закладів Мелітопольської міської ради Запорізької області, а також старшокласники Комунального закладу «Полянський заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів Семенівської сільської ради» Мелітопольського району Запорізької області та Опорного закладу загальної середньої освіти Приазовський ліцей Приазовської селищної ради Запорізької області.

Наведені нижче питання анкетування мали на меті виявити ставлення старшокласників до загальноприйнятих європейських цінностей:

1. У якому класі ви навчаєтесь?
2. Чи вважаєте Ви інтеграцію України до Європейського Союзу позитивним процесом?
3. Які із загальноприйнятих європейських цінностей Ви краще за все знаєте, можете схарактеризувати?

4. Які з перерахованих європейських цінностей вам найменш відомі / найменше зрозумілі їх значення й сутність?

5. Виберіть 3 основні цінності, які ви вважаєте найбільш важливими для себе: людська гідність, демократія, рівність, верховенство права, права людини, толерантність, справедливість, свобода (свобода пересування, свобода вибору, індивідуальні свободи), антирасизм та відсутність дискримінації, солідарність.

6. Який вплив мають європейські цінності на Ваш розвиток як особистості?

7. Чи підтримуєте ви розвиток європейського виміру в освіті, зокрема викладання та

поширення мов держав-членів ЄС, заохочення мобільності учнів, академічне визнання українських атестатів/дипломів закордоном, розвиток молодіжних обмінів, формування інклюзивного освітнього середовища тощо?

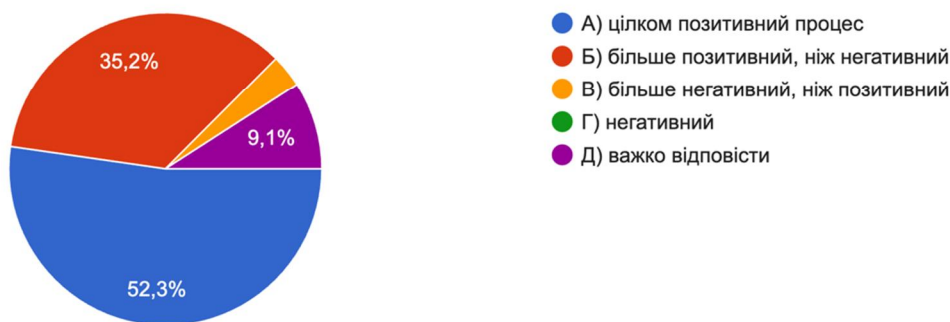
8. Чи вивчаєте ви європейські цінності на уроках іноземної мови?

Аналіз відповідей респондентів на питання 2 анкети дозволяє нам стверджувати, що більшість опитуваних (52,3%) вважають інтеграцію України до Європейського Союзу позитивним або більше позитивним, ніж негативним (35,2%) процесом, що свідчить про загалом сприятливе ставлення до питання євроінтеграції.

2. Чи вважаєте Ви інтеграцію України до Європейського Союзу позитивним процесом?

Оберіть одну відповідь

88 відповідей

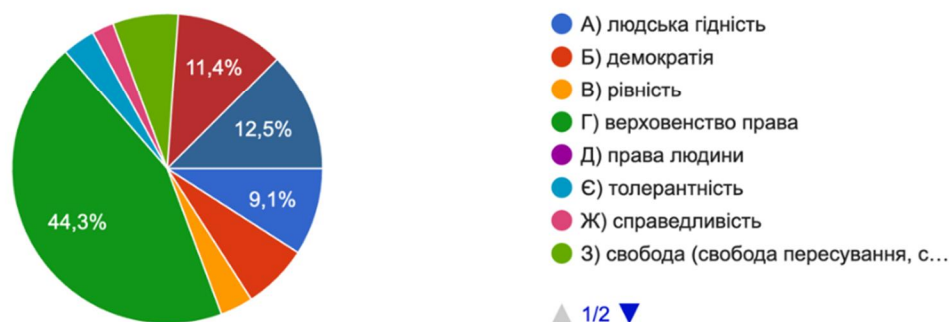
Малюнок 1. Питання 2 анкети.

На питання 3 анкетування «Які із загальноприйнятих європейських цінностей Ви краще за все знаєте, можете схарактеризувати?» найбільш поширеною відповідями є наступні: свобода (свобода пересування, свобода вибору, індивідуальні свободи) – 79,5% опитуваних; права людини – 75% опитуваних; рівність – 61,4% опитуваних; толерантність – 60,2% опитуваних. В той час, як найменш відомими/зрозумілими

європейськими цінностями для старшокласників (питання 4 анкети) є верховенство права (44,3%); солідарність (12,5%) та антирасизм та відсутність дискримінації (11,4%); людська гідність (9,1%). Такі відповіді свідчать про те, що зміст і значення не всіх цінностей ЄС є рівною мірою відомим школярам, а отже, найменш відомі цінності потребують більш детального висвітлення з боку педагогів.

4. Які з перерахованих європейських цінностей Вам найменш відомі/ найменше зрозумілі їх значення й сутність? (оберіть, будь ласка, зі списку нижче, декілька відповідей можливі)

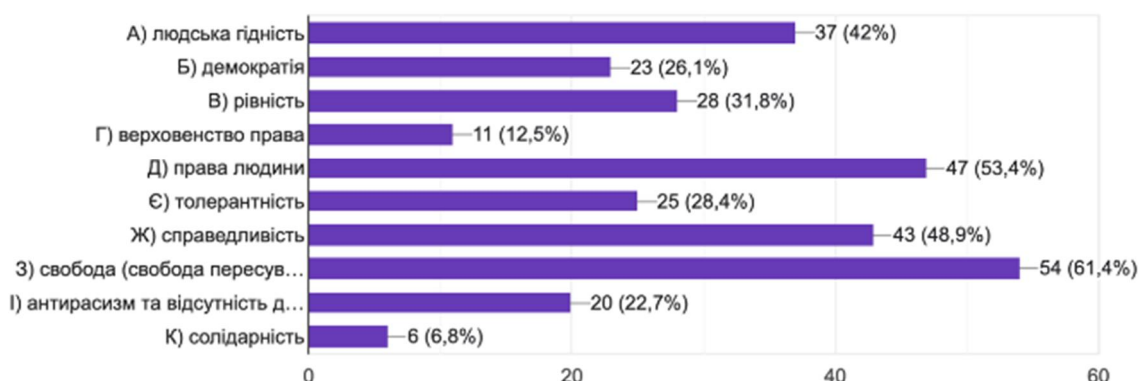
88 відповідей

Малюнок 2. Питання 4 анкети.

5. Виберіть 3 основні цінності, які Ви вважаєте найбільш важливими для себе:

88 відповідей

Малюнок 3. Питання 5 анкети.

Найбільш важливими для себе (питання 5 анкети) старшокласники вважають такі європейські цінності, як свобода (61,4%), права людини (53,4%) та справедливість (48,9%).

Питання 6 анкети (Який вплив мають європейські цінності на Ваш розвиток як особистості?) засвідчує, що на більшість опитаних запровадження цінностей ЄС має загальний позитивний вплив (70,5%) – це надає їм більше можливостей для навчання й працевлаштування, сприяє руху України в бік євроінтеграції. Ще більший відсоток респондентів (85,2%) підтримують розвиток європейського виміру в освіті (питання 7 анкети). Такі результати свідчать про те, що старшокласники усвідомлюють важливу роль, яку відіграють ключові цінності Європи для розвитку нашої країни загалом та можливостей для молоді зокрема.

На останнє питання анкети (Чи вивчаєте ви європейські цінності на уроках іноземної мови?) було отримано відповідь «так» від 75% учасників. Порівняння цих даних з даними питання 4 анкети дозволяє нам зробити висновок, що, незважаючи на той факт, що європейські цінності вивчаються на уроках іноземної мови більшістю опитуваних, учні мають певні прогалини в розумінні сутності і значення деяких з них.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило актуальність проблеми формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді в контексті європейської інтеграції України. Підсумовуючи відповіді учнів старших класів на питання наведеної анкети, наголосимо на тому факті, що в більшості своїй учнівська молодь Запорізької області підтримує інтеграцію України до Європейського Союзу, розвиток європейського виміру в освіті й запровадження спільних з європейськими країнами цінностей. Опитування також виявляє недостатню обізнаність учнів щодо існуючих європейських

цінностей. З огляду на конституційний намір України стати повноправним членом Європейського Союзу, вивчення таких цінностей потребує подальшої цілеспрямованої роботи педагогів у цьому напрямі.

На відміну від засвоєння знань, формування цінностей в старшокласників – це тривалий і кропіткий процес, що вимагає їхнього постійного культивування в освітньому середовищі. Цінності закріплюються у свідомості людини завдяки настановам і особистому прикладу вчителів, а також через власний досвід і переживання учня (Ушмарова, 2021, с. 138), а тому потребують спеціально організованого навчання, удосконалення методики формування цінностей з вияскравленим єврокомпонентом засобами іноземної мови та розширення міждисциплінарного підходу для кращого їхнього засвоєння та усвідомлення.

Одним із ключових факторів формування європейських цінностей серед молоді є освітнє середовище, яке відіграє значну роль у становленні громадянської позиції та соціальної відповідальності старшокласників. З метою формування такого середовища вважаємо за необхідне інтегрувати тематичні заняття про європейські цінності в навчальні програми з різних шкільних предметів, активізувати міжнародні молодіжні обміни та залучити старшокласників до громадських ініціатив, що сприятимуть кращому розумінню принципів ЄС. Враховуючи зростаючий інтерес молоді до європейської культури, необхідно розширювати можливості вивчення іноземних мов і співпраці з європейськими освітніми інституціями.

Таким чином, результати дослідження свідчать про наявність сприятливих умов для подальшого впровадження європейських цінностей у свідомість учнівської молоді. Це не лише сприятиме гармонійному розвитку особистості, але й стане важливим кроком до

консолідації українського суспільства навколо спільних демократичних принципів. У сучасних умовах євроінтеграційний вектор України є визначальним для формування молодого покоління, здатного стати активними учасниками європейської спільноти та рушійною силою позитивних змін у суспільстві.

Отримані результати дослідження можуть стати основою для визначення тематики й змісту уроків, що мають на меті формування ціннісних орієнтацій і компетентностей школярів, необхідних для життєдіяльності в

демократичному суспільстві. Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі ми вважаємо створення методичних розробок уроків англійської мови щодо формування європейських цінностей в учнів старших класів ЗЗСО.

The research is funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Список використаних джерел

- Акуленко, Л., Балакірєва, О., Волосевич, І., Дмитрук, Д., Костюченко, Т., Лациба, І., Павлова, Д., & Шурєнкова, А. (2020). *Світове дослідження цінностей в Україні*. Український центр європейської політики. Київ. 216 с. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
- Бибик, Д. (2022). Ціннісні орієнтації учнівської молоді України в умовах воєнного стану. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 26, 1. 43–54. DOI: 10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54.
- Блискун, О. (2020). Дослідження проблем сучасної молоді: соціологічні та психологічні аспекти. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 1 (13). 26–37.
- Бондаренко, Н.В. (2019). Цінності об'єднаної Європи та їх формування в Українській новій школі. *«Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»: papers of the 8th International Scientific Conference*. (Stuttgart, July 12, 2019). Ed. by L. Siebenberg. Stuttgart: ORT Publishing. P. 62–74.
- Всеукраїнське соціологічне дослідження «Українське суспільство та європейські цінності». (2017). 44 с. URL: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/13570.pdf>
- Золотухіна, С.Т., Іонова, О.М., & Лупаренко, С.Є. (2021). Актуальні цінності сучасної європейської освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 76 (1). С. 42–46. DOI: 10.32840/1992-5786.2021.76-1.7.
- Ігнатенко, Н.С. (2021). Духовно-моральні цінності як основа формування світогляду особистості в освітньому середовищі сучасного ЗЗСО. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції*. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль: Вектор. С. 187–191.
- Котєнський, А. (2021). Чому українці підтримують європейський вибір, – дослідження. *Львівський портал*. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/10/01/chomu-ukraintsi-pidtrymuut-ievropejskyjvybir-doslidzhennia>
- Семиченко, В.А., Артющіна, К.Г. (2024). Трансформація ціннісних орієнтацій студентської молоді в умовах глобальної соціальної кризи. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. Київ. С. 106–111.
- Стеблюк, С.В. (2024). Формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в умовах університету. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. (93). 53–57. DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.93.10>
- Ушмарова, В. (2021). Виховання учнів Нової української школи на європейських цінностях як педагогічна

References

- Akulenko, L., Balakirjeva, O., Volosevych, I., Dmytruk, D., Kostyuchenko, T., Latsyba, I., Pavlova, D., Shurenkova, A. (2020). *World Values Survey in Ukraine. Ukrainian Center for European Policy*. Kyiv. 216 p. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf [in Ukrainian]
- Bybyk, D. (2022). Value orientations of student youth of Ukraine under the conditions of the state of martial. *Theoretical and methodical problems of children and youth education*. Issue 25. P. 43-54. DOI: 10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54. [in Ukrainian]
- Blyskun, O. (2020). Research into the problems of modern youth: sociological and psychological aspects. *Current problems of psychology: collection of scientific works of the Institute of Psychology named after G.S. Kostyuk of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Vol. IX. Issue 13. P. 26-37. [in Ukrainian]
- Bondarenko, N.V. (2019). Values of a united Europe and their formation in the Ukrainian New School. *«Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»: papers of the 8th International Scientific Conference*. (Stuttgart, July 12, 2019). Ed. by L. Siebenberg. Stuttgart: ORT Publishing. P. 62–74. [in Ukrainian]
- All-Ukrainian sociological study "Ukrainian society and European values". (2017). 44 p. URL: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/13570.pdf> [in Ukrainian]
- Zolotukhina, S.T., Ionova, O.M., Luparenko, S.Ie. (2021). Current values of modern European education. *Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools*. No. 76. Vol. 1. P. 42-46. DOI: 10.32840/1992-5786.2021.76-1.7. [in Ukrainian]
- Ihnatenko, N.S. (2021). Spiritual and moral values as the basis for the formation of a person's worldview in the educational environment of modern secondary school. *Value orientations in the modern world: theoretical analysis and practical experience: collection of abstracts of the III International Scientific and Practical Conference*, May 13-14, 2021, Ternopil. TNPU named after V. Hnatyuk. / Ed. col.: Morska N.L., Poperechna G.A., Lytvyn L.M. Ternopil: Vector. P. 187-191. [in Ukrainian]
- Kotenskyi, A. (2021). Why Ukrainians support the European choice – research. *Lviv portal*. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/10/01/chomu-ukraintsi-pidtrymuut-ievropejskyjvybir-doslidzhennia> [in Ukrainian]
- Semychenko, V.A., Artiushyna, K.H. (2024). Transformation of value orientations of student youth in the conditions of global social crisis. *Current problems of higher professional education*. Kyiv. Pp. 106-111. [in Ukrainian]

- проблема. *Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». С. 137–139.
- Ціннісні орієнтири сучасної української школи*. (2019). Київ. 63 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/PresentasiaRoman-Stesichin.pdf>
- Buhbe, M. (2017). How Ukrainians perceive European values. *Main Results of an Empirical Survey*. Berlin, Germany. 22 p. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/13731.pdf>
- Walter, L., Mayer, S.J., Dollmann, J., Jacobsen, J., and Meth, A. (2022). High levels of support for European Union accession in Ukraine during the war in 2022. *An analysis based on the ReUP study*. DeZIM. insights Working Papers 6, Berlin: German Center for Integration and Migration Research. 13 p.
- Stebliuk, S.V. (2024). Formation of value orientations of students of higher education in university conditions. *Pedagogy of the formation of creative personality in higher and extracurricular schools*. No. 93. P. 53-57. DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.93.10> [in Ukrainian]
- Ushmarova, V. (2021). Education of students of the New Ukrainian School on European values as a pedagogical problem. *European values in Ukrainian education: challenges and prospects: collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (Zaporizhzhya, May 28–29, 2021)* / edited by O. Tupakhina. Zaporizhzhia: Helvetica Publishing House. P. 137-139. [in Ukrainian]
- Value orientations of the modern Ukrainian school. Kyiv, 2019. 63 p. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/PresentasiaRoman-Stesichin.pdf> [in Ukrainian]
- Buhbe, M. (2017). How Ukrainians perceive European values. *Main Results of an Empirical Survey*. Berlin, Germany. 22 p. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/13731.pdf>. [in English]
- Walter, L., Mayer, S.J., Dollmann, J., Jacobsen, J., and Meth, A. (2022). High levels of support for European Union accession in Ukraine during the war in 2022. *An analysis based on the ReUP study*. DeZIM. insights Working Papers 6, Berlin: German Center for Integration and Migration Research. 13 p. [in English]

Відомості про авторів:**Гончарова Ольга Анатолівна**

goncharoo82@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя, Запорізька обл., 69000, Україна**Маслова Марія Михайлівна**

maslova.maria06@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя, Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2025-34-135-29-35

Матеріал надійшов до редакції 18. 01. 2025 р.

Прийнято до друку 13. 02. 2025 р.

Information about the authors:**Goncharova Olga Anatoliivna**

goncharoo82@gmail.com

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine**Maslova Mariia Mykhailivna**

maslova.maria06@gmail.com

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2025-34-135-29-35

Received at the editorial office 18. 01. 2025.

Accepted for publishing 13. 02. 2025.